

A költségvetési felelősség új őrei

Aligha vitatható, hogy a jelenlegi görög adósságválság okai a költségvetési elszámolások áttekinthetetlenségében gyökereznek. Miután világossá vált, hogy a költségvetési hiány sokkal nagyobb a becsültnél, Görögország hitelessége gyorsan romlott, és a pénzpiacok is idegesen reagáltak a fejleményekre.

Népszabadság | 2010. május 22. | 1 komment

Kopits György: Kezdettől fogva ellen kell szegülni a politikai befolyásolási kísérleteknek
Népszabadság - Reviczky Zsolt

De a görögök esete nem mondható egyedinek. Az átláthatóság hiánya számos más országban is hozzájárult a rohamosan növekedő adósságterhek elleplezéséhez. A hiány precedens nélküli elszabadulásában a romló demográfiai trendek közepette nyújtott bőkezű szociális juttatások és az eltűnő adóalapok is közrejátszanak, s a helyzetet csak súlyosbítják a válságkezeléssel indokolt pénzügyi mentőcsomagokhoz kapcsolódó kötelezettségvállalások. A kormányok rendelkezésére álló mozgástér jelentősen szűkült, ezért a költségvetési szigorítást még az előtt be kell vezetniük, mielőtt az amúgy is lassan jelentkező gazdasági fellendülés megkezdődne.

Európában az olyan, nemzetek feletti intézmények, mint az Európai Bizottság vagy az Eurostat (az unió statisztikai hivatala) feladata volt őrködni a költségvetést érintő alapelvek és átláthatóságuk felett. Ezek érvényre juttatásához rendelkezésre álltak a stabilitási és növekedési paktumban lefektetett, több évre szóló konvergencia- és stabilitási programok. Kellő politikai támogatottság hiányában azonban ezek az intézmények fogatlan oroszláncként felügyelheték csupán a folyamatokat. Az uniós pénzügyminiszterek tanácsa, az Ecofin sem élt a kollegiális nyomásgyakorlás eszközével. A paktum erejét tovább gyengítette az abban foglaltakat megsértő Franciaország és Németország érdekében 2005-ben végrehajtott reform.

Az egyre súlyosbodó adósságproblémákkal küzdő uniós kormányok így magukra maradtak, saját eszközeikkel kellett úrrá lenni gondjaikon. Az euróvezeten belül és kívül a kormányok egyaránt a szerzett jogok megcsorbításának és az adórendszer megreformálásának változatait latolgatják, emellett új típusú, független fiskális intézmények felállítását tervezik. Az Egyesült Államok Kongresszusi Költségvetési Hivatala (CBO) és a holland Központi Tervhivatal (CPB) ebbéli úttörő tapasztalatait felhasználva az elmúlt években Belgium, Kanada, Svédország, Magyarország és Szlovénia is létrehozott hasonló intézményeket, helyenként költségvetési szakértői tanács vezetésével az élükön.

Amíg egy hagyományos állami számvevőszék a közpénzek felhasználásának jogszerűségét csak utólag értékelheti, az új intézmények a költségvetési törvényt vagy az azt érintő más

előterjesztéseket előzetesen, menet közben véleményezhetik abból a szempontból, hogy a bennük szereplő hivatalos költségvetési becslések és előrejelzések átláthatók és megalapozottak-e. A költségvetési tanács rendszerint becsléseket készít a tervezett intézkedések hatásairól, és összehasonlítja azokat saját (változatlan jogi szabályozást feltételező) makrofiskális technikai kivetítéseivel. A tanács emellett folyamatosan nyomon követi a költségvetés végrehajtását, különös tekintettel a hiány alakulására. Öröködik a költségvetési egyensúlyra, az eladósodásra és a kiadások szintjére vonatkozó, állandó jellegű korlátok, valamint a kötelező ellentételezés szabálya betartása felett. Mi több, a hitelminősítő intézeteket megelőzve, idejekorán fel tudja hívni a figyelmet azokra a jövőbeni költségvetési kockázatokra és feszültségekre, amelyek kezelése strukturális reformokat igényel.

Egy költségvetési tanács, csakúgy, mint egy független jegybank, sokat tehet a gazdaságpolitikai keretek „depolitizálása” és az átláthatóság érdekében. Ám amíg a monetáris politikacsinálást „ki lehet szervezni” egy monetáris tanácsba, addig meglehetősen életszerűtlen lenne a költségvetési politikát egy kormánytól független költségvetési intézményre bízni. Így egy költségvetési tanácsnak általában véve nincs más kényszerítő eszköz a kezében, mint hogy megállapításait a média segítségével nyilvánosságra hozza, amit aztán a kormány a saját felelősségére figyelmen kívül hagyhat, s ezzel akár ronthat is saját hitelességén.

A független költségvetési intézmény felállításán gondolkodó országok (pl. Franciaország, Görögország, Románia és Szlovákia) közül az Egyesült Királyság a költségvetési felelősségi hivatal létrehozása mellett teszi le a voksát. A közös célon, nevezetesen az állam eladósodásának megfékezésén túl azonban minden ország saját hagyományainak és igényeinek megfelelő megközelítést alkalmaz a társadalmi támogatás elnyerése érdekében. Mindemellett vannak olyan országok – Olaszország, Spanyolország és Portugália –, ahol nincs ilyen kezdeményezés, főként egyes érdekcsoportok erőteljes ellenállása miatt, noha kétségtelen, hogy szükségük lenne egy ilyen intézményre.

Egy közelmúltban lezajlott budapesti konferencián (www.mkkt.hu/fuggetlen-koltsegvetes-intezmenyek-konferenciaja) több mint húsz ország közhivatalnokai, szakértői és akadémikusai gyűltek össze, hogy öszegezzék és megvitassák a már működő független költségvetési intézmények tapasztalatait, és megfogalmazzák a jövőbeni ilyen intézmények kilátásait. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy egy költségvetési tanács legjobban a politikai pártok széles körű támogatásának birtokában kezdheti meg működését. Ugyanakkor függetlenségük megőrzése érdekében kezdettől fogva ellen kell szegülniük a politikai befolyásolási kísérleteknek, és saját szakértői tudásbázist kell létrehozniuk ahhoz, hogy elnyerjék a média és a társadalom támogatását. Amint azt Alice Rivlin is leszögezte, a bizalom elnyeréséhez kemény munka – és legalább egy kormányváltás – kell, mint ahogy azt a CBO első igazgatójaként az amerikai republikánus–demokrata helycsere alatt maga is megtapasztalta. Csak így tudta bebizonyítani a CBO pártatlanságát, amit most már mindenki természetesnek tekint.

Bár nem csodaszer, egy hozzáértő és pártatlan költségvetési tanács munkája fontos szerepet játszhat a költségvetési politika fenntarthatóságának és hitelességének visszaállításában. Az ilyen intézmények idejekorán végrehajtott ellenőrzései és nyilvánosságra hozott figyelmeztetései segítettek volna megakadályozni a görög adósságválság kialakulását is.

Lars Calmfors, a svéd Költségvetési Tanács elnöke **Coen Teulings**, a holland Központi Tervhivatal igazgatója **Kopits György**, a magyar Költségvetési Tanács elnöke Megjelent az *Eurointelligence* honlapján 2010. május 13-án.